

РОДОЗНАВЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ. ПОВНОЛІТТЯ В УКРАЇНІ — ІДЕЯ ДЕРЖАВНОСТІ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ВИКЛИК

С. О. Черепанова — д. філос. н., доц.,
Львівський національний університет імені Івана Франка
(м. Львів, Україна)

E-mail: cherepanovalviv7@ gmail.com

На підставі багаторічного авторського родознавчого досвіду національного виховання студентів обґрунтовано, що за відстоювання незалежності та європейського вибору, Повноліття в Україні набуває світоглядно-ціннісного сенсу як стратегічна суспільно-об'єднуюча національна ідея, а її реалізація передбачає системне упорядкування соціально-гуманітарної політики на суспільному, родинному, державному рівні. Вміщено відгуки та рецензії на підтримку зазначеної ідеї.

Вперше у вітчизняній суспільній науці родознавство розглянуто з позицій філософії освіти, онтологічної персоніфікації суб'єкта культури через універсальну цілісність роду, духовний діалог поколінь. Відтак враховано об'єктивні тенденції інтеркультурної гармонізації багатонаціонального середовища нашої країни.

Дослідження апелює до широкого науково-освітнього співтовариства, педагогів і студентів, діячів культури, політики, влади, економіки і бізнесу, військової галузі, релігійних структур, громадських організацій та ЗМІ — усіх, кого цікавить власний Родовід, родинні традиції, духовне піднесення українського суспільства.

Ключові слова: філософія освіти, культуротворчість, національне виховання, родинне середовище, родознавство, теоретичні підходи, методи дослідження, День Повноліття, національна ідея, державний статус.

FAMILY STUDYING POTENCIAL OF PHILOSOPHY OF EDUCATION. THE MAJORITY IN UKRAINE, THE IDEA OF STATEHOOD AS SOCIAL CHALLENGE

Svitlana Cherepanova — Doctor of Philisophy, Associate Professor,
Lviv Ivan Franko National University
(Lviv, Ukraine)

Taking into consideration continual authorial family studying experience of national upbringing of students it is grounded that within the defending of independence and European choice Majority in Ukraine gains the outlook-valuable sense as strategic social-integrating national idea and its realizations anticipate system regulation of social-humanities policy on the social, family and state level. Reviews and comments on the mentioned above idea are included.

For the first time in domestic social science Family Studying is considered from position of Philosophy of Education, ontological personification of the culture individual through universal

entirety of family, spiritual dialogue of generations. Then objective tendencies of intercultural harmonization of multinational surrounding of our country are considered.

The research appeals to a wide research and education community, educators and students, culture activists, statesmen, politicians, economy and business, army, religious structures, non-government organizations and Mass Media — to all those interested in their own ancestry, family traditions, spiritual elevation of Ukrainian society.

Key Words: Philosophy of Education, culture recreation, national upbringing, family environment, theoretical approaches, methods of research, Majority, national idea, state status.

Актуальність пропонованого дослідження зумовлюють нестабільний і суперечливий мегасоціум, глобалізаційні, екологічні, екзистенціальні, гуманітарно-ціннісні ризики, які охоплюють усі сфери буття й життєдіяльності людини, у тому числі освіти, родину, міжпоколінні відносини.

Функціонування національного буття потребує відтворення традицій, цінностей культури, духовності, передусім на рівні життєдіяльності родинного середовища, виховання й навчання памолоді.

Зазначимо: терміни «памолодь», «юнь», «обрость» українська мова здавна використовує для означення молодого покоління.

Сучасні складні українські реалії, захист незалежності, цілісності, європейський вибір — потребують згуртованості народу, об'єднання, усталених світоглядних, духовних, моральних, ціннісних орієнтирів.

Усталені цінності українського народу історично й духовно зберігають *рід* — *родина* — *домівка*. Родинні цінності віковічно гуртують український соціум.

«Згода дім будує, а незгода руйнує», «Дерево міцне корінням — людина родиною» (українські прислів'я).

Духовно-ціннісна сутність родинного середовища

Родина — первинна клітина нації. Родинний уклад життя має безпосередній вплив на становлення особистості як представника певної нації. У національному бутті індивідуальне й універсальне своєрідно виявляється на рівні родини — найпершого осередку національної самоідентифікації особистості.

Національна самоідентифікація є процесом самоутвердження особистості як носія відповідної культури. Орієнтація на діалог культур, толерантне ставлення до іншої нації, звичаїв, традицій мають цілеспрямовано втілюватись у змісті національного виховання, починаючи з раннього дитинства.

У вихованні особистості на національних традиціях (мова, звичаї, обрядовість, народне мистецтво, народна творчість, культура загалом) першочергова роль належить родинному середовищу.

Родинне середовище — цілісна етносоціокультурна система, якій властиві духовна спорідненість, кривний зв'язок, міжпоколінна взаємодія, просторово-часова динаміка, специфічна субкультура.

Методологічно вагоме щодо родинного середовища поняття «субкультура», певний спосіб виявити специфічні особливості (генетичні, історичні, соціальні, культурні, ціннісні), наслідувати й розвивати духовний досвід, традиції національної культури, взаємозв'язки роду та поколінь. Система «рід-покоління» значно відтворює «ментальний код» національного світовідчуття.

Духовність родинного середовища розвивають мова і культура народу, віросповідання, пісенний і музичний фольклор, література і мистецтво, національні звичаї, традиції, шанування пам'яті предків. Прилучення до національної культури в родинному середовищі набуває світоглядного, ціннісного, етико-морального, пізнавального й виховного значення.

На рівні родини надзвичайно важливо виховувати у нових поколіннях критичне мислення, розуміння культурної самодостатності «свого» та «Іншого», толерантне сприйняття «Іншого» (світобачення, мова, звичаї, традиції культури, цінності...).

Інтеграція України в європейський та світовий освітній простір, передбачає концептуальне оновлення педагогічної діяльності з позицій філософії освіти.

Родознавство у проблемному полі філософії освіти

Філософія освіти функціонує як системне світовідношення і соціокультурне явище, поєднуючи методологію, науку, цінності, національні освітні й культурні традиції. Потребує ґрунтовного дослідження вплив філософії освіти на буття людини, її «життєвий світ», історичну й культурну динаміку поколінь, тип само-свідомості (індивідуалістичний — Захід, колективістичний — Схід).

У зарубіжних джерелах щодо проблеми взаємодії поколінь простежуються підходи соціологічно-позитивістський (О.Конт, Дж.Мілль Г.Спенсер), позитивістсько-біологічний та романтико-історичний (К.Маннгейм), функціональний (Т.Парсонс); історичний, соціокультурний і діяльнісний аспекти (Х.Ортега-і-Гассет), культурологічний аналіз конфлікту поколінь (М.Мід).

В українських філософських джерелах зазначено діялісно-практичне значення батьківської та суспільної генеалогії, історії (В.Іванов), властиву українцям консолідацію в «первинні батьківсько-материнські» соціальні структури: сім'ю, родину, етнос (Г.Ковадло).

Відомі ґрунтовні історичні розвідки, особливо родовідні таблиці руських князів (Л.Махновець), генеалогічні схеми князівських родів, спроба оцінити «вклад українського боярства-шляхти в долю нації» (Н.Яковенко).

Як проблема філософії освіти, родознавство, відносини «рід-покоління» вперше розглянуто автором цього допису.

Обґрунтовано доцільність світоглядно-культуротворчого підходу до філософії освіти як галузі гуманітарного знання, в єдності базисних буттєво-ціннісних концептів (людина-наука-культура-мистецтво-стиль мислення) та цілепокладання — становлення особистості як *суб'єкта культури*.

Методологію дослідження зумовлює співмірність гуманітарної, діалогічної, синергетичної парадигми, філософської антропології та онтології — з акцентом на культуротворчість як подолання меж можливого (пізнання, діяльність), самоорганізацію людського буття, прагнення досконалості творення буття засобами культури. Відтак створюються об'єктивні передумови подолання відчуження науки, мистецтва від освіти.

Здійснено уточнення предметного поля філософії освіти на основі онтологічного підходу, згідно з яким «*філософія освіти конститується як філософія людини й спосіб буття людини в універсумі культури*». Відповідне розширювальне трактування філософії освіти виявляє методологічні, транснаукові,

трансгуманітарні, власне культуротворчі інтенції, спрямовані на людину як цілісного суб'єкта культури. Тобто пропонуються сфери можливого застосування філософії освіти.

Філософія освіти, як галузь гуманітарного знання, актуалізує осмислення культуротворчості в єдності універсального та індивідуального. Пізнання рухається від осмислення одиничних явищ культуротворчості, через виявлення особливого до загального.

Розгортання культуротворчого потенціалу філософії освіти передбачає загальні методологічні принципи освоєння знань в їхньому розвитку. А саме принципи людиномірності (вирізняє постнекласичну філософію, науку, освіту, наукове знання, передусім синергетику; відповідно людина постає відкритою системою, здатною до саморозвитку), культуровідповідності (новий рівень самоорганізації освітніх процесів), коеволюції (у філософському контексті — адаптивні зміни частин в межах будь-яких біосистем), міждисциплінарності (світоглядні й освітні орієнтири, зближення природничих і соціально-гуманітарних наук), інтеграції науки та освіти (сутнісне оновлення — інтеграція пізнавальних систем, інноваційних освітніх стратегій, технологій тощо), фундаменталізації освіти (фундаментальна наука — якісна освіта — високотехнологічне виробництво взаємообумовлені).

Виокремлено наступні принципи творчого самовиявлення суб'єкта культури: антропний (у світоглядно-філософському сенсі — планетарно-космічний тип особистості, людина-мікрокосм є відображення макрокосму-Всесвіту, синергетичне розширення антропності), пасіонарність (виявляє креативність суб'єкта культури), взаємодія раціонального та ірраціонального (характеризує пізнавальні інтенції суб'єкта культури, зміни типів раціональності), трансцендування (активізує евристичний потенціал суб'єкта культури, здатність вийти за межі власного досвіду, пізнавально-рефлексивне мислення), афірмація свободи (самовизначення особистості у культурі, соціумі, життєдіяльності, професії та ін.; філософська рефлексія над світоглядним та соціокультурним змістом категорій «свобода», «свобода вибору», позаяк людина позиціонує себе в межах моральності: свобода для добра чи зла?), культуротворчість (кореспондує з принципом афірмації свободи; набуває універсального смислу щодо самоорганізації, самоутвердження, самореалізації суб'єкта культури).

Суб'єкт культури є духовно самодостатньою особистістю, котра укорінена в національній культурі й відкрита до світу, здатна до духовного, морального, креативного удосконалення.

Самоорганізація суб'єкта культури зумовлена синергетично. Йдеться про відкритий гуманітарний простір, міждисциплінарні досягнення науки, освіти, культури, мистецтва, засоби морального і правового впливу щодо нейтралізації безвідповідального втручання людини в екосистему, нові тенденції взаємодії природи — людини — культури — суспільства — Всесвіту: діалогічні, комунікативні, екзистенціальні, культуротворчі.

Світоглядно-культуротворчий підхід до філософії освіти дає змогу простежити онтологічну взаємообумовленість буття людини й буття культури у площині родового самопізнання.

Освоєння людського буття засобами родознавства суттєво збагачує культуротворчий потенціал філософії освіти.

Зростає значення філософії освіти для родознавчої оптимізації національного виховання, педагогічних культуротворчих інновацій, інтерсуб'єктивної комунікації, враховуючи суперечливі глобалізаційні тенденції, спрямовані на уніфікацію людини.

У сенсі культуротворчості виразно виявляється необхідність враховувати просторово-часову динаміку поколінь.

Діалогічність міжпоколінного буття-у-культурі засвідчує історичні тенденції збереження національної духовно-ціннісної матриці.

Такими постають народна етика, моральні заповіді, які містять українські прислів'я: шанування батьків, землі, хліба, родинного життя.

Згадаймо:

- «Єдність і братерство — велика сила».
- «Ми з такого роду, що любимо свободу».
- «Шануй батька й неньку — буде тобі скрізь гладенько».
- «Хто матір забуває, того Бог карає».
- «Найдорожчий клад — коли в родині лад».
- «Землі кланяйся низько, до хліба будеш близько».
- «Доглядай землю плідну, як матір рідну».
- «Козацькому роду нема переводу».
- «Гречність і відвага — козакові слава».
- «Пізнай свій рід — побачиш свій шлях у житті».

Програма родознавчих досліджень

Для виконання родознавчих досліджень необхідно:

1. Провести бесіду зі старшими поколіннями родини. Записати:

- прізвище, (ім'я, по батькові) предків і нащадків за батьківською (зберігається прізвище) і материнською лініями;
- дати їх життя, місце народження (поховання);
- вірування;
- родинні свята, обряди;
- традиції харчування, рецепти родинних повсякденних і святкових страв;
- види народного мистецтва, ремесла якими володіли предки (вишивка, ткацтво, гончарство, лозоплетіння тощо);
- професію і освіту предків;
- родинну колискову, родинну пісню, колядки, щедрівки;
- родинні легенди, оповіді.

2. Використати достовірні дані про родину:

- документи генеалогічного характеру і приватно-публічного змісту (метрики, свідоцтва, посвідчення, дипломи, майнові акти тощо);
- архівні джерела (за бажанням).

3. Проаналізувати й узагальнити зібрану інформацію:

- упорядкувати альбом родинних світлин;
- підготувати генеалогічну схему Роду;

4. Скласти родинний літопис (у довільній формі). Вказати:

- найстарших представників Роду (за датами життя);
- скільки поколінь охоплює зібрана інформація (окремо по лінії батька і матері);
- традиції наслідування чоловічих і жіночих імен;
- особливості родинної обрядовості за регіонами проживання;
- наслідування освіти в родині;
- скільки поколінь мають вищу освіту і яку?
- наслідування професії в родині;
- наявність родинної династії?
- описати як відзначаються в родині: Дні Матері, Батька, Бабусі, Дідуся? День Повноліття?

Рекомендована література

1. Черепанова С.О. Родовід — духовний діалог поколінь: методич. рекомендації для студентів вищих закладів освіти. — Львів: Каменяр, 1998. — 150 с.
2. Діалог культур: Україна в звичаях і традиціях: Родознавство: наук.-метод. зб. ; [автор наук. проекту С.О.Черепанова. Передмова — проф. В.Г.Скотний]. — Дрогобич: Коло, 2003. — Вип.1. — 192 с. *Видання 1-2 містять фрагменти родознавчих пошуків студентів.*
3. Черепанова С.О. Філософія родознавства: навч. посіб. ; [передмова — проф. В.Г.Скотний]. — К.: Т-во «Знання», КОО, 2008. — 460 с. (програма С.387-389).
4. Черепанова С.О. Філософія освіти. Світоглядно-гуманітарний вимір: людина- наука-культура-мистецтво-стиль мислення: монографія — Львів: Світ, 2011. — С. 78-109, 237-258.

Теоретичні та методичні засади родознавства

Родознавчі дослідження передбачають певні методи: системний, історичний, діалогічний, інформаційний, біографічний, біографічні методика, вивчення документів генеалогічного характеру, аналіз зібраної інформації, процедура філософської рефлексії.

Система «рід-покоління» функціонує як духовна цілість, взаємодія універсального й індивідуального. Дослідження частини (покоління) виявляє нове знання про ціле (рід). Системне вирішення питань «рід-покоління» дає змогу наповнити життєтворчим смислом діалог суспільства — людини — держави. Культуротворчі смисли родового самопізнання актуалізує синергетична здатність людиномірних систем до самоорганізації.

Історичний метод передбачає пізнання конкретної історії роду його духовних вартостей, динаміки і протиріч розвитку (потрібно відокремлювати факти, історичні дані про рід від міфологізації, легенд).

Для осмислення буття роду як діалогічної взаємодії поколінь методологічно важливі діалогічний підхід, позаяк «життя духу — це діалог» (М.Бахтін), філософсько-антропологічна універсальність «Я-Ти-зв'язку», буття як діалог між Богом і людиною, людиною і світом (М.Бубер).

Біографічний метод виявляє проектування життєвого шляху особистості, конкретизує історичний та інформаційний підходи.

У зарубіжних джерелах розглянуто інтелектуальну біографію, реконструкцію особистісного наукового й духовного становлення (П.Рікер), феномен «кобіографії» — застосування біографічного метода до аналізу наукових співтовариств (Вал. Луков). Історична біографія тлумачиться як текст і методологічний прийом (Л.Репіна). Соціологічний підхід поєднує вивчення життєвого шляху з біографічним методом (О.Єжов). Дослідники обстоюють онтологічність біографічного портрету людини, світоглядний, педагогічний, моральний смисл генеалогії (П.Флоренський); «оптимістичний екзистенціалізм», «довіру до буття», освоєння «людяності» через турботливість матері, захист дому в найширшому сенсі..., Університет як культурний простір (О.Большов).

Використовуються біографічні методики, зокрема бесіда, інтерв'ю, спогляди-розповіді родичів, близьких людей; анкети, тести. Розшуковуються генеалогічно-документальні дані про родину (дипломи, майнові акти, розпорядження тощо).

Мотив шляху — сенс життя — біографію людини поєднує психологічний підхід (С.Рубінштейн).

Українські науковці дотримуються нелінійної методології щодо осмислення національної самосвідомості, довіри до власної культурної традиції, сімейної й соціальної довіри (А.Толстоухов, Ю.Мелков).

Людина, котра укорінена в *культуровідповідному* просторі, перебуває в гармонії з собою і світом, усвідомлює духовно-ціннісну сутність міжпоколінної взаємодії, здатна критично осмислити досвід предків, всебічно себе реалізувати, залишити по собі як духовний спадок добре ім'я і справи — може вважатися щасливою. Принаймні, «щасливу людину» варто розглядати у сенсі онтологічного цілепокладання філософії освіти.

Вважається, що людина тоді досягне «щастя..., коли *наука і праця* зіллються до неї воедино» (Іван Франко).

Досліджуючи Родовід, необхідно пам'ятати, що генеалогія формується за чоловічою лінією (зберігається прізвище). Ступінь походження від загального предка засвідчує поняття «генеалогічне покоління» (діди-сини-внуки).

Родознавчі пошуки здійснюють студенти, котрі опановують різні професії — педагогічну, медичну, військову, економічну, технічну й ін.

Автором впроваджено науково-пошукові проекти «Родовід — духовний діалог поколінь» (1998), «Діалог культур: Україна в звичаях і традиціях: Родознавство» (2003), які орієнтують на дослідження родинних традицій українців та народів, котрі історично проживають в Україні (азербайджанці, білоруси, болгары, вірмени, гагаузи, греки, грузини, євреї, караїми, молдавани, німці, поляки, росіяни, татари, угорці й ін.). Зауважимо: історично ще Анахарсис Скіфський (скіф царського роду, VI ст. до н.е.), досліджував звичаї, культуру, життєвий уклад греків (греки його нарекли — *Мудрим*).

Родознавчі дослідження поєднують два етапи: *підготовчий* (збирання даних про рід, сім'ю) та *аналітичний* (відбір і узагальнення інформації).

На підготовчому етапі пошукова діяльність здійснюється у формі прямого спілкування. Біографічне опитування переважно орієнтоване на отримання різних відомостей з життя людини і не стосується її особистісних якостей. Відбувається безпосереднє спілкування, розмова-діалог із старшими представ-

никами родини. У передаванні та сприйнятті інформації важливе значення мають усна мова, емоції, почуття, емпатія (англ. *empathy* — співпереживання, співчуття).

Характер і повнота інформації суттєво зумовлюють міжпоколінні особистісні стосунки. Така інформація радше суб'єктивна, тому її варто використовувати як допоміжну до відповідних родинних документів, що об'єктивно засвідчують перебіг життя й діяльності представників роду.

Результати науково-пошукової діяльності з історії і традицій власних родин студенти доповідають на культурологічних читаннях (групові, потокові, факультетські, міжвузівські) під назвою «Родовід — духовний діалог поколінь».

Читання в окремих групах проводяться у формі *круглого столу*. Кілька студентів узагальнюють стан досліджень родоводу в групі. Виступають студенти, котрі зібрали інформацію про найбільшу кількість представників роду. Два-три студента реферують літературу з проблем молодого сім'ї.

В культурологічних читаннях беруть участь педагоги, батьки студентів, котрі перебувають у шлюбі понад 10 років, юристи, медики. Міжвузівські читання готуються заздалегідь, з цією метою утворюється ініціативна група студентів.

Практика проведення культурологічних читань засвідчує їхню доцільність, пізнавальне й виховне значення для студентської молоді.

Студенти беруть участь у підготовці виставок «Народне мистецтво», «Народне харчування» (солодощі).

Студенти демонструють родинні мистецькі вироби — українські строї, весільні рушники, вишиті картини, писанки з орнаментом, характерним для Гуцульщини, Волині, інших місцевостей. Більшість студенток демонструють власноруч вишиті рушники, серветки, блузки.

До *солодкого столу* студентами презентуються виготовлені торти, печиво, узвар (за родинними рецептами).

Найурочистішу частину культурологічних читань становить *відзначення Господині*. В Україні ознакою Господині є уміння випікати хліб. Тобто пошановуються молоді Господині — студентки, котрі наслідують родинні традиції випікання хліба.

Проте нині на потоці, де навчаються 80–100 студентів, трапляються лише одна-дві дівчини, яких у родині навчили випікати хліб.

Зібрана інформація систематизується, аналізується, узагальнюється, становить основу генеалогічної схеми роду, складання родинного літопису (у довільній формі), упорядкування альбому родинних світлин.

Аналіз родинної інформації передбачає процедуру філософської рефлексії.

Предметом філософської рефлексії постають інноваційні форми діяльності та мислення, що дає змогу людству змінити свій досвід, вийти за межі наявних реалій. До таких форм діяльності та мислення належать наука, освіта, культура.

Філософська рефлексія виявляється як осмислення граничних основ буття, мислення, людської культури загалом. Усвідомлення практично-духовного досвіду, об'єктивованого у багатоманітних формах життєдіяльності поколінь родини, власне і є рефлексія над сенсом і змістом людського буття, історією роду. У контексті філософської рефлексії культура постає як діалогічна взаємозумовленість опрідметнення і розпрідметнення.

Очевидно, є підстави стверджувати про позитивну тенденцію відродження родинних династій. Згідно з дослідженнями, простежується наслідування певних родинних професій, зокрема педагогічної (2–4 покоління), медичної та військової (4–7 поколінь).

Наслідування родинної професії має особливе соціокультурне значення в умовах становлення в Україні ринкової економіки.

Родинні династії засвідчують нові стратегії мислення та життєдіяльності, новий погляд на світ і самореалізацію особистості. Проте при виборі професії потрібно керуватися покликанням як моральним критерієм.

З відродженням традицій родинної професії (педагогічної, економічної, військової, медичної, мистецької, технічної та ін.) пов'язані тенденції піднесення престижу творчої діяльності.

У творчій співпраці поколінь утверджуються честь родинної професії, поняття родинної династії, атмосфера взаємодопомоги, взаємна відповідальність, зміцнюються духовні зв'язки між поколіннями.

Засвоєння духовних цінностей у родинному середовищі — це водночас і самопізнання. Особистісне буття постає не лише як наступність життєвих перехідних циклів, а й усвідомлення цінності людського універсуму, духовності поколінь, їхньої етносоціокультурної детермінації.

Культурні форми духовності активізують опанування людиною буття в його ціннісному, інтерсуб'єктивному, екзистенціальному сенсі.

Екзистенціально-духовного сенсу для родознавства набувають онтологічність людського буття-у-культурі, інтерсуб'єктивна комунікативність, духовна структура людської індивідуальності, свідомості людини. Через людське «Я» функціонують смислові, ідеально-змістовні особливості міжкультурної взаємодії соціальних груп, етносів, націй, особистостей.

Інтерсуб'єктивна комунікація радше нестійке утворення, у середовищі якого потенційно виявляється варіативність особистісного самовизначення, самореалізації, зумовлені амбівалентністю людської сутності (діалог і монолог, толерантність стосовно культурного світу Іншого і егоцентризм, домінанта творчості та деструктивність тощо).

Авторська родознавча програма впродовж 1992 — 2015 років охоплює майже 5 тис. студентів.

Українська традиція передбачає знання свого роду до *сьомого коліна* (таких досліджень понад 25 %).

Переважна більшість досліджень містить 4 — 5 поколінь родини. Трапляються дослідження, які охоплюють 8 — 14 поколінь.

Духовний діалог поколінь засвідчує універсальну цілісність національного буття, збагачуючи культуру, історичну пам'ять роду — народу — нації — особистості.

Родознавчі пошуки, свідоме пізнання роду (*на-роду*), традицій культури, вірувань, виявляють значний оптимізуючий культуротворчий потенціал комунікативної взаємодії у багатонаціональному середовищі України.

Повноліття в Україні: статус державного як соціальний виклик

Досвід родознавчих досліджень виявляє усвідомлення учасниками проекту культурного, морально-етичного, духовного, загалом соціалізуючого значення традиції Повноліття, та важливості її започаткування у власних родинах.

Соціалізація памолоді здійснюється в певному соціумі, середовищі моральних приписів, традицій, техногенної (західної) чи традиціоналістських (східних) культур.

Повноліття настає в 18 років у переважній більшості країн світу. До таких належать Австрія, Австралія, Афганістан, Бельгія, Білорусь, Болгарія, Велика Британія, Вірменія, Греція, Данія, Індія, Італія, Куба, Латвія, Литва, Люксембург, Македонія, Мальта, Мексика, Молдова, Німеччина, Норвегія, Росія, Словаччина, Словенія, США (за державними законами), Фінляндія, Франція, Хорватія, Швеція, Швейцарія та ін.

Досягаючи 20 років, повнолітніми стають молоді люди Південної Кореї, Тайваню, Тунісу, Японії. Соціалізація поколінь на теренах Сходу (насамперед Китай, Японія) обумовлена світоглядними ідеями, морально-етичними настановами конфуціанства, цінностями національної культури. Давні традиції шанування предків має Китай, гідним для родини вважається відтворення свого роду до 30 — 40 поколінь.

За японським законодавством, повнолітні молоді люди набувають права й обов'язки дорослих, беруть участь у виборах, несуть повну відповідальність перед законом, на них поширюється трудове законодавство. Наголосимо: до 20 років, молодим японцям заборонено паління й вживання алкогольних напоїв. В Японії особливого соціалізуючого смислу набуло державне відзначення Дня Повноліття (офіційно від **1948 року**!). Миська влада влаштовує урочистості, на яких повнолітні молоді люди отримують благословення та пам'ятні подарунки.

Засвідчують повноліття у 21 рік Аргентина, Азербайджан, Бахрейн, Бурунді, Єгипет, Камерун, Монако, Намібія, Сінгапур, Туреччина, Філіппіни.

Цивільним законодавством України, визначено повну дієздатність особи з 18-ти років. «Конституція України» (1996) наголошує: «Право голосу на виборах і референдумах мають громадяни України, які досягли на день їх проведення вісімнадцять років» (ст. 70).

В українській культурі історично склалися певні форми соціалізації поколіть, передусім спільна з дорослими виробнича й обрядова діяльність, завдяки чому памолодь успадковує соціокультурний та духовний досвід, морально-етичні цінності народу.

Та, маючи значущі культурні традиції родинного життя, ми все ж запозичуємо День Матері (США). Привертають увагу такі традиції, як День Батька (щороку в червні місяці відзначають Канада, Китай, Японія), День Бабусі та Дідуся (Польща, впроваджено на рівні дитячих садочків!). В Україні Днем Батька визначено 16 вересня. На жаль, традиції шанування Батька, Дідуся, Бабуні ще не набули гідного визнання й поширення в українському соціумі.

Загальндержавного значення набувають проблеми системно-структурного характеру, пов'язані з досягненням Повноліття — нового громадянського ста-

тусу нових поколінь. Очевидно потребує утвердження Українською Державою і День Повноліття.

Розвиток національної культури, власне нації, відтворення етносу, активізує національна ідея, яка утверджується в самосвідомості народу.

Українська національна ідея визначає сутність і стратегію національно-культурного відродження. Декларація про державний суверенітет України (16 липня 1990 р.), Акт проголошення незалежності України (24 серпня 1991 р. підтверджений всенародним голосуванням 1 грудня 1991 р.). Національна ідея суттєво зумовлює духовно-ціннісне самовизначення особистості в системі «людина-нація-світ».

Філософія національної ідеї містить всі «форми рефлексії над ідеєю нації» (В.Горський).

Праксеологічного сенсу набуває родознавча рефлексія над буттям людини — буттям нації — смыслом людської життєдіяльності, біографією родини та власною біографією. Родознавча рефлексія, критичний аналіз здобутків і суперечностей роду в історії національного культурного розвитку, орієнтація на діалог (полілог) з *Іншими* культурами й спільнотами, характеризує суб'єкта культури як освічену, духовно, інтелектуально, професійно розвинену особистість.

Ідея започаткувати День Повноліття в Україні у статусі державного обґрунтована автором у навчальних виданнях, наукових публікаціях, презентована під час виступів на наукових конференціях різного рівня (Міжнародні, всеукраїнські тощо).

Маємо підстави розглядати День Повноліття у сенсі соціалізації молоді, набуття прав, обов'язків і відповідальності громадянина та людини.

День Повноліття в Україні має бути урочистим прилученням до духовної спадщини народу за участі відповідних державних структур влади, суспільних установ, навчальних закладів, родини. Такі урочистості сприятимуть усвідомленню молодими людьми відповідальності за власну дорогу життя.

Під час відзначення Дня Повноліття у колі рідних, друзів старшим представникам родини варто передавати повнолітнім молодим людям (синові, дочці, внукам) родинний літопис, символічне дерево Роду (генеалогічну схему, альбом родинних світлин), поєднуючи з настановами шанувати предків, примножувати духовні здобутки родини, нації, України.

Повноліття — це не ще одне свято, розмаїття яких в Україні далеко за межами економічної доцільності.

На наше переконання, сучасне осмислення сутності Повноліття, уможливлення державного статусу постає як *соціальний виклик*, спрямований на консолідацію українського соціуму, становлення громадянського суспільства. Це передбачає:

- світоглядно-ціннісний поворот владних структур та громадянського суспільства до *Людини*;
- системно-структурне упорядкування молодіжної, соціальної, власне гуманітарної політики на державному, суспільному, родинному рівні;
- відповідальність Української держави;
- відповідальне виконання батьківських обов'язків;

- духовно-ціннісну мотивацію молодих людей (вчинки, спілкування, діяльність міжособистісні стосунки, життєтворчість та ін.);
- визначення у професії (середня школа, коледж, ліцей, вища школа, освіта впродовж життя);
- самосвідомість повнолітньої особистості, набуття прав, обов'язків, відповідальності громадянина та людини.

Повноліття дівчини спонукає усвідомлення себе Берегинею (родини, Роду) й водночас своєрідний день Господині («Чого мати навчить, те й дочка знає» — українське народне прислів'я).

Повноліття юнака відкриває шлях до змужніння й усвідомлення себе як майбутнього Батька.

Необхідні не лише проголошені, а насамперед **реально працюючі програми соціалізації молоді** — законодавчі, економічні, соціальні, культурні, виховні, освітні, професійні, гуманітарні, як і **справжня турбота про людей похилого віку**.

Вважаємо своєчасним і доцільним започаткувати в Україні *День Повноліття* як:

- **сучасну форму й нову якість соціалізації поколінь;**
- **стратегічну суспільно-об'єднуючу національну ідею.**

Ваше ставлення?

Додаток. Відгуки. Рецензії

Актуальний досвід національного виховання

(Черепанова С.О. Філософія родознавства: Навч. посіб. /Передмова проф. В.Г.Скотного. — К.: Т-во «Знання», КОО, 2008. — 460 с.)

У контексті сучасних тенденцій глобалізації й інформатизації особливої актуальності набувають проблеми модернізації освітньої системи України з урахуванням системної інтеграції європейської освіти. При цьому особливо важливо поєднувати пріоритети національного виховання, національні культурно-освітні традиції та європейський освітній вектор.

Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ ст.) визначила основоположні принципи національного виховання: гуманізм, демократизм, наступність і спадкоємність поколінь, виховання поваги до батьків, жінки-матері, успадкування духовних надбань українського народу.

Відтак культура родинного середовища, духовність відносин *рід-покоління*, безперечно, — пріоритетні напрями теорії й практики національного виховання.

У виданні висвітлено багаторічний авторський досвід національного виховання студентів на засадах гуманітарно-культуротворчої стратегії філософії освіти. Методологія діалогу культур і особистісно орієнтованого вивчення «Української та зарубіжної культури» нетрадиційно реалізуються в науково-пошуковій діяльності студентів за проектами «Родовід — духовний діалог поколінь», «Діалог культур: Україна в звичаях і традиціях: Родознавство».

Такі дослідження, безумовно, розвивають зацікавлене вивчення української культури, активізують творчу діяльність студентів, визначають їх ціннісні орієнтири. Пізнання історії, культурних здобутків Роду (українська національна традиція передбачає знання свого походження до *сьомого коліна*) трактується як духовна основа соціалізації поколінь.

Висвітлено національні історичні форми соціалізації молоді. Згідно з аргументацією автора, сучасною формою соціалізації молоді доцільно розглядати *День Повноліття* — урочисте прилучення до духовної спадщини країни (набуття статусу громадянина) і Роду. За Конституцією України (ст. 70) повна дієздатність особи настає у 18 років. Відзначаючи День Повноліття, варто у присутності найстарших представників Роду, усієї родини, колег, близьких друзів передати нащадкам (синові, доньці, онукам) родинний літопис, символічне дерево Роду (генеалогічну схему, альбом фотографій) з настановами шанувати предків, примножувати духовність *Роду — нації — України*.

Родинне середовище акумулює історичний етносоціокультурний досвід предків, який для наступних поколінь набуває значення цінності. У діалогічному спілкуванні виявляється суспільно-історична й особистісна необхідність поколінь одне для одного, самоусвідомлюється причетність до родинного середовища, Роду загалом.

Діалогічні відносини поколінь — універсальна умова особистісного буття, становлення і розкриття людської сутності. А найголовніша сутність людини полягає у її творчій самореалізації.

Дослідження Родоводу автор розглядає як форму творчого освоєння результатів, засобів, предметів культуротворчої суспільно-історичної діяльності народу. В такий спосіб студенти активно прилучаються до національної культури, усвідомлюючи особистісне буття органічною частиною цілісного людського універсуму.

В посібнику обґрунтовано теоретичні підходи і методи вивчення генеалогії, вміщено фрагменти родинних літописів, які є результатом змістовної дослідницької діяльності студентів.

Авторська програма родознавчих досліджень впроваджена у навчальних закладах різних рівнів акредитації Це — Дрогобицький педагогічний інститут імені Івана Франка (тепер — Університет), Військовий інститут при університеті «Львівська політехніка» (тепер — Національний університет «Львівська політехніка»); львівські коледжі: Медичний, Банківський (тепер — Банківський інститут Національного банку України), Педагогічний (Національного університету імені Івана Франка). Ця програма знайшла послідовників у Криму (Севастопольський національний технічний університет).

Видання належить до актуальних прикладів національного виховання молоді засобами культури. Воно зацікавить викладачів культурологічних дисциплін, фахівців з педагогіки, зокрема педагогіки родинного виховання, учнів і студентів, батьків, усіх, кого турбує духовне становлення нових поколінь незалежної України.

Доктор філософських наук, професор,
ректор Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка
В.Г. Скотний

ВІДГУК

на пропозицію доктора філософських наук С. О. Черепанової щодо започаткування в Україні Дня Повноліття

*Обговорено і затверджено на засідання кафедри філософії і соціальних наук
ДВНЗ «Криворізький національний університет».
Протокол №2 від 14.11.2013 р.*

На зазначеному засіданні кафедри філософії і соціальних наук проведено обговорення ініціативи доктора філософських наук Черепанової Світлани Олександрівни щодо започаткування в Україні Дня Повноліття.

Вперше така ідея як результат багаторічних родознавчих пошуків представлена в докторській дисертації С.О.Черепанової «Культуротворчий потенціал філософії освіти: особистість — наука — мистецтво» (2012).

День Повноліття обґрунтовано автором як суспільно-об'єднуюча національна ідея, як сучасна форма і нова якість соціалізації поколінь, а головне — системно-структурне впорядкування молодіжної, соціальної, гуманітарної політики на державному, суспільному, родинному рівні.

Дану ініціативу актуалізують сучасні кризові обставини людського та етнонаціонального буття, духовна інфляція, ціннісна девальвація та культурна інволюція, які посіли місце свободи, суверенності та відповідальності людини і суспільства.

Свято ж Повноліття покликано привернути увагу молоді й старших поколінь до необхідності духовно-ціннісної мотивації, підвищення самосвідомості особистості з набуття прав та обов'язків громадянина, відповідального ставлення до майбутнього родинного життя, виконання соціальної ролі батьків, професійного самовизначення тощо.

Отже, вважаємо доцільним підтримати ініціативу доктора філософських наук С.О.Черепанової щодо започаткування в Україні Дня Повноліття як державного свята.

Відзив склала
доктор філософських наук, професор
кафедри філософії і соціальних наук
ДВНЗ «КНУ»

Т.В.Цимбал

Завідувач кафедри філософії і соціальних наук
ДВНЗ «КНУ», доктор філософських наук,
професор

В.Ф.Капіца

РЕЦЕНЗІЯ

на проект доктора філософських наук С. О. Черепанової «Родове самопізнання: День Повноліття в Україні — статус державного?»

Сьогодні надзвичайно актуалізується усвідомлення того, що потрібно не лише реформувати систему освіти, а й виробити нову стратегію, сформувати новий тип практичного світогляду, які б визначили вектор освітніх змін в українському соціумі.

У світлі останніх політичних подій в Україні, за умов економічної та духовної кризи, небезпеки втрати державності, проблема збереження національної ідентичності є, як ніколи, актуальною. Історія свідчить, що саме завдяки міцній родині наш народ у складні історичні часи зумів зберегти свою національну свідомість і генетичну пам'ять. Ось чому сучасна освіта України повинна бути зорієнтована на національне виховання, сприяти утвердженню цінностей сім'ї, родинних традицій.

До цього спонукає авторський родознавчий проект С.О.Черепанової, наукове обґрунтування гуманітарно-культуротворчої стратегії філософії освіти, її пріоритетної цілі — становлення особистості як «суб'єкта культури», праксеологічної значущості «родового самопізнання» для самоорганізації такої особистості.

Методи (системний, історичний, діалогічний, біографічний, бесіда-інтерв'ю, аналіз), філософська рефлексія над буттям роду, допомагають студентам дослідити генеалогію, духовне життя власних родин, простежити свої корені принаймні до сьомого коліна (за українською традицією). Трапляються дослідження, які містять дані до десятого, дванадцятого, шістнадцятого коліна.

Ідея родознавства апробована автором з 1992 року — до тепер у вищій школі різних рівнів акредитації. Узагальнення авторського досвіду містить окреме навчальне видання (Черепанова С.О. Філософія родознавства: навч. посіб. ; [передмова — проф. В.Г.Скотний]. — К.: Т-во «Знання», КОО, 2008. — 460 с.).

У сенсі практики національного виховання привертають особливу увагу опубліковані фрагменти родинних літописів студентів, котрі опановують різні професії — військова журналістика, медичної сестри, економічна (Черепанова С.О. Родовід — духовний діалог поколінь: методичні рекомендації для студентів вищих закладів освіти. — Львів: Каменяр, 1998. — 150 с.).

Ідея родознавства знайшла прихильників у Криму, де відповідні дослідження впроваджено від 1998 року. Ці ідеї у Севастопольському національному технічному університеті поширює доцент Т.В.Смірнова, через студентський науковий гурток «Родовід».

10-тиліттю таких досліджень присвячено спільне видання, де публікувалися студенти Дрогобицького державного педагогічного університету та Севастопольського національного технічного університету (Діалог культур: Україна в звичаях і традиціях: Родознавство: наук.-метод. зб. ; [автор наук. проекту С.О.Черепанова. Передмова — проф. В.Г.Скотний]. — Дрогобич: Коло, 2003. — Вип.1. — 192 с.).

15-тиліття творчої співпраці з родознавства відзначено у Севастопольському національному технічному університеті на науковій конференції 19 — 22 вересня 2013 року.

До проекту залучаються студенти Педагогічного коледжу Львівського національного університету імені Івана Франка. З нагоди 135-ої річниці Коледжу відбулися Родознавчі читання (2005), які засвідчили глибоку зацікавленість учасників проблемою збереження та передавання в поколіннях сімейних звичаїв, традицій, цінностей.

Ідею родознавства, її адаптацію до системи національного виховання в Україні активно підтримала тогочасний директор Педагогічного коледжу ЛНУ імені Івана Франка кандидат психологічних наук, доцент Дана Бородій.

20 років родознавчих досліджень відзначено Читаннями у Педагогічному коледжі ЛНУ імені Івана Франка 16 березня 2012 року.

Учасники родознавчих досліджень і Читань одностайно підтримують ідею С.О.Черепанової щодо запровадження в Україні Дня Повноліття як традиції державного, суспільного, родинного значення.

Та це не повинно стати лише черговим святом у календарі. Йдеться про взаємну відповідальність Української держави — громадянського суспільства — родини — повнолітньої молодої людини, котра усвідомлює свої права і обов'язки, прагне берегти й примножувати духовні скарби свого роду і народу.

На нашу думку, саме така сучасна форма соціалізації поколінь може стати тією національною ідеєю, яка об'єднає українське суспільство у прагненні збереження історичної пам'яті й поглиблення міжкультурної комунікації.

5.12. 2013 р.

Кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології Львівського
національного університету імені Івана Франка

Д.І. Бородій

Викладач української мови
Педагогічного коледжу Львівського
національного університету імені Івана Франка

О.О. Цигилик

РЕЦЕНЗІЯ

на проект доктора філософських наук С. О. Черепанової «Родове самопізнання: День Повноліття в Україні — статус державного?»

Пропонований проект вирізняє багаторічний авторський досвід родознавчих досліджень (від 1992 року до тепер) і теоретично репрезентований на рівні роду Лимич — великої родинної громади, яка безперечно може стати міцним підґрунтям для подальшого впровадження пропонованого проекту в життя.

Важливим є те, що С.О.Черепанова актуалізує Повноліття як світоглядно-ціннісний поворот владних структур та громадянського суспільства до *Люди-*

ни, системно-структурне упорядкування молодіжної, соціальної, власне гуманітарної політики на державному, суспільному, родинному рівні. Йдеться про відповідальність Української держави, відповідальне виконання батьківських обов'язків, духовно-ціннісну мотивацію молодих людей (вчинки, спілкування, діяльність міжособистісні стосунки, життєтворчість та ін.), визначення у професії (середня школа, коледж, ліцей, вища школа, освіта впродовж життя), самосвідомість повнолітньої особистості, набуття прав, обов'язків, відповідальності громадянина та людини.

Зазначений проект містить ґрунтовне теоретичне й навчально-методичне забезпечення. Автором розроблена програма родознавчих досліджень, систематично проводяться культурологічні читання «Родовід — духовний діалог поколінь» (в студентських групах, на факультетах, між навчальними закладами). Публікуються фрагменти родинних літописів, підготовлені студентами закладів освіти різних рівнів акредитації. Узагальнює її творчий науково-педагогічний доробок навчальний посібник (Черепанова С.О. «Філософія родознавства». — Київ, Т-во «Знання», КОО, 2007, 2008. — 460 с.). У контексті гуманітарно-культуротворчого підходу до філософії освіти розглянуто буття людини у просторі культури, діалогічна взаємодія «рід — покоління», духовність родинного середовища, цінності національної культури, традиційна родинна обрядовість українців, форми збереження історичної та родової пам'яті, теоретичні аспекти генеалогії, методи дослідження Родоводу, висвітлено звичаї й обряди повноліття, історично властиві для українського народу. Урочисте прилучення повнолітньої молоді до духовної спадщини народу вбачається у плідній взаємодії державних, суспільних, навчальних структур, родини (с. 351–352).

Звісно, дуже хотілося б, щоб День Повноліття в сучасній Україні набув масштабного й належного йому духовно-ціннісного сенсу. В Україні, як і переважній більшості країн світу, повноліття молоді настає у 18 років. Щодо сучасного виховання молоді у вияві Дня Повноліття, можливо, тут варто подумати, які б стимули спрацювали для того, щоб День Повноліття в Україні набув справді суспільної значущості. Зважаючи на ранню дорослість молоді в плані психологічного та фізичного розвитку, такі урочистості могли б стати духовними й морально-етичними настановами цілеспрямованої та свідомої життєтворчості. Варто зазначити, що Повноліття має відчутись серцем кожної молодої людини, усвідомитись особистістю, яка стоїть на порозі дорослого і відповідального за власну долю життя.

Водночас наголосимо: бути суспільно-об'єднавчою і національною ідея Дня Повноліття у статусі державного може за певних психологічних, соціальних, культурно-просвітницьких умов, головне — щирого сприйняття родини як основи громадянського суспільства, отже за справжніх демократичних перетворень в Україні. Це і пояснює, чому День Повноліття відзначають у розвинутих країнах на державному рівні, сприймаючи характерною складовою національної культури, духовності нації.

Зокрема від 1948 року в Японії День Повноліття є державним святом (тут повнолітніми згідно законодавства вважаються молоді люди, котрим виповнилося 20 років).

Продуктивний науково-педагогічний досвід автора проекту, ґрунтовна аргументація окресленої проблеми — переконливий приклад творчої адаптації родознавства до системи національного виховання та освіти в Україні.

Реалізація проекту дає змогу молодому поколінню підвищити свою самооцінку, дослідити генеалогію свого роду, історію країни, духовно збагатити міжпоколінну комунікацію.

Пропозиція доктора філософських наук С.О. Черепанової започаткувати в Україні День Повноліття у статусі державного, є актуальною за світоглядним, духовним, соціокультурним потенціалом, а відтак заслуговує на увагу та всебічну підтримку на всіх рівнях нашого суспільства.

10.02.2014 р.

Голова громадської організації
«Фонд роду Лимич»

А.І.Лимич

РЕЦЕНЗІЯ

на проект доктора філософських наук С.О.Черепанової «Родове самопізнання: День Повноліття в Україні — статус державного?»

За час незалежності України суттєво зменшується соціально-гуманітарна складова в навчальних закладах освіти різного рівня. З початку під впливом її деїдеологізації, пізніше через тенденції розширення інформатизації та впровадження нових дисциплін, а в останні роки з метою «економії» бюджетних коштів в освіті. В результаті після більш ніж двох десятиліть існування держави ми знову говоримо про необхідність «зшивання» країни та її нового «перезавантаження».

Цілісна концепція гуманітарної політики, й передусім її реалізація в освітній галузі, є надзвичайно актуальною для української держави.

В цьому контексті, пропозиція доктора філософських наук Світлани Черепанової започаткувати в Україні «День Повноліття», що передбачає передусім «системно-структурні зміни гуманітарної політики на державному, суспільному, родинному рівні» — є своєчасною і доцільною. Особливо наголосимо — йдеться зовсім не про чергове державне свято.

Пропоновану програму соціалізації «памолоді» (тут дослідниця звертається до давньої української мови) визначає авторська стратегія гуманітарно-культуротворчої філософії освіти в єдності базисних буттєво-ціннісних концептів (людина-наука-культура-мистецтво-стиль мислення), цілепокладання (підготовка нового типу особистості як «суб'єкта культури») й «родового самопізнання» (комплекс родознавчих досліджень, їхня адаптація до системи національного виховання в Україні).

Проект С.О.Черепанової вирізняє багаторічний досвід апробації в навчальних закладах України. Маємо підстави зазначити універсальність особистісно-зорієнтованого історичного діалогу між поколіннями. Адже це допомагатиме духовному зв'язку в ланцюгу «особистість — сім'я — родина — нація — світ».

Вважаємо, що проєкт С.О.Черепанової «День Повноліття в Україні — статус державного» є беззаперечно необхідним, й заслуговує на підтримку широкої громадськості.

28.03.2014 р.

Директор Технологічного коледжу
Національного лісотехнічного університету України Р.М.Дадак

Завідувач кафедри дизайну
Національного лісотехнічного університету України,
кандидат педагогічних наук, доцент В.Ф.Прусак

ВІДГУК

на проєкт «Родове самопізнання: День Повноліття в Україні — статус державного?» доктора філософських наук Світлани Олександрівни Черепанової

Обговорено і затверджено на засідання кафедри документознавства та культурно-інформаційної діяльності ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

Протокол №9 від 03.04.2014 р.

Проблеми національної ідеї без перебільшення належать до актуальних та складних питань української культури, педагогічної та філософської науки, науки загалом й філософії освіти зокрема. Йдеться про культуру як *загальну парадигму* організації і змісту всього того знання — наукового і позанаукового — яке через національну ідею ми передаємо молоді, світоглядні цінності, зрощуванні в процесі навчально-виховної діяльності, духовний світ особистості, який формується в середній та вищій школі, й визначає її власну позицію, роль і способи поведінки в суспільстві.

Актуальність та детермінація нового філософського напрямку — філософії родознавства (С.Черепанова) у вітчизняному навчально-виховному просторі відбувається в умовах модернізації освітньої галузі. Безумовно, наукові розвідки в даній площині сприяють осмисленню її стратегій. Автор проєкту, на підставі багаторічного досвіду адаптації родознавства до системи національного виховання в Україні, аргументовано обстоює державність Дня Повноліття як суспільно-об'єднуючу національну ідею.

Дуже цікавим є, на наш погляд, антропологічність та аксіологічність родознавства, які розглядають людину, котра живе в суспільстві, виконує певні соціальні ролі, реалізується (або не реалізується) у ньому як особистість. Підготовка до життя, здобуття знань, розвиток необхідних умінь і навичок, світоглядної і моральної культури, загальної культури — провідна проблематика і у філософії, історіософії, культурології. Саме в осмисленні рідної культури розгортається предметне поле співробітництва цих, здавалося б, таких різних галузей піз-

навальної і практичної діяльності, здійснюється їх взаємодія. «Саме тут, — як мовили давні, — Родос», де ми «маємо стрибати», якщо хочемо проникнути в сутність проблеми, а не обмежитись зовнішніми, дотичними характеристиками.

Отже, родознавство з позиції філософії освіти є трансформацією «духу епохи» в структурі свідомості, світогляд, духовний світ, культуру і загальне єство особистості. Трансформований засобами освіти «дух епохи» стає її (особистості) стрижневою підвалиною, визначає співрозмірність (або неспіврозмірність) людини з її добою. Через освіту (культуру, виховання) цей дух визначає суспільно вагомі параметри особистості. На нашу думку, родознавство корегує, *по-перше*, його сутність і значення, *по-друге*, ефективність реалізації педагогічними засобами в умовах і можливостях наявного типу культури, *по-третє*, відповідність загальноцивілізаційним магістралям розвитку людства в загальноісторичному аспекті. Відтак культура родинного середовища, духовність відносин рід — покоління, безперечно, — пріоритетні напрями теорії і практики національного виховання в педагогічному вузі і взагалі у вищій школі. Такі дослідження, безумовно, розвивають зацікавлене вивчення української історії та культури, формують світогляд та менталітет людини, визначаючи їх ціннісні орієнтири. Пізнання історії, культурних здобутків Роду (українська національна традиція передбачає знання свого походження принаймні до сьомого коліна) трактується як духовна основа соціалізації поколінь.

Завідувач кафедри документознавства
та культурно-інформаційної діяльності,
доктор філософських наук, професор

А.М.Федь

РЕЦЕНЗІЯ

на проект доктора філософських наук С.О.Черепановой «День Совершеннолетия в Украине — статус государственного?»

В последнее время обществом все в большей степени осознается необходимость создания ценностно ориентированной концепции образования и воспитания, которая бы апеллировала к живому человеку, где воедино бы сливались требования научить, развить способности ума, взрастить и утончить нравственное чувство человека, активизировать энергию его души и сердца, направит ее в русло практической жизни. Уже не вызывает сомнений тот факт, что формирование современной модели образования должно строиться с учетом прогностических научных интерпретаций будущих состояний и стадий в развитии общества и быть сориентированным на интересы будущего. Но очевидно также и то, что образовательная парадигма не может не существовать на основе всеобщих социально-этических идеалов, традиционных норм и ценностей. Образование, включая человека в пространство общественно-значимых ценностей, формируя универсальные модели поведения и ценностные установки, способствует их усвоению, причем общечеловеческие идеалы приобретают более полное содержание, действенную силу и жизненный смысл в национальном самосознании, в условиях своеобразия и уникальности национальной культуры.

В этой связи обращение доктора философских наук С.О. Черепановой к родовому самопознанию как проблеме философии образования, отвечает ряду требований, предъявляемым общественностью к системе образования и воспитания, что делает данную философско-образовательную концепцию актуальной и своевременной.

Развитие личности ребенка, затем подростка и наконец юноши или девушки происходит в условиях его социализации и адаптации к окружающей социальной среде. К сожалению, не всегда это развитие происходит всесторонне и гармонично, в силу ряда причин как психологического, так и экономического характера. Активация у подрастающего поколения интереса к истории своего рода, своей фамилии, семейной генеалогии, духовным ценностям предков, естественным образом будет способствовать формированию национального самосознания, чувства патриотизма, а в целом повышению уровня культуры общества.

Думается, что проект доктора философских наук С.О.Черепановой, его убедительное научно-методическое обеспечение, 20-летний авторский опыт праксеологической адаптации родоведения к национальной образовательной системе, по своей сути — современная форма, новое качество социализации поколений и национально-объединительная идея.

Поэтому, предлагаемый С.О.Черепановой проект утверждения на государственном уровне Дня Совершеннолетия, заслуживает не только внимания коллег, широкого научного сообщества, но также поддержки управленческих и общественных образовательных структур различного уровня. Этим создаются объективные предпосылки восполнения пробелов в семейном и школьном воспитании и образовании, особенно гармонизации межкультурной коммуникации в многонациональной среде Украины.

Кандидат философских наук,
доцент кафедры философии и социологии
Южноукраинского национального педагогического
университета имени К.Д.Ушинского

Т.Н.Поплавская

РЕЦЕНЗІЯ

на проект доктора філософських наук С. О. Черепанової «Родове самопізнання. День Повноліття в Україні — статус державного?»

Пропонований проект охоплює понад 20-річний авторський досвід родознавчих досліджень у вищій школі різних рівнів акредитації, містить теоретико-методологічне обґрунтування й навчально-методичне забезпечення.

Причому родове самопізнання у вітчизняній суспільній думці уперше вирішено авторкою як проблему філософії освіти.

На сучасному етапі соціокультурних трансформацій суспільства тема традиційних родинних цінностей набуває особливого світоглядного, аксіологічного, морально-етичного смислу. Тому вкрай необхідно допомогти молоді зорієнтуватися в родинних стосунках, з'ясувати походження, родинне коріння, своє при-

значення в цій ієрархії. Родовід — і є потужним ціннісним підґрунтям усвідомлення й реалізації особистісного духовного зростання, творчого доробку, ідейного пошуку, самоствердження тощо.

На нашу думку, реалізація проекту С.О.Черепанової дає змогу молодому поколінню підвищити свою самооцінку, дослідити історію й духовні здобутки буття роду, генеалогію родини, національні витоки, походження прізвища, традиції ім'янаречення, харчування, родинні традиції загалом. Усе це активізує ідею філософської рефлексії, критичний аналіз здобутків і суперечностей національного культурного розвитку, толерантне ставлення до інших культур і спільнот, що надзвичайно важливо, враховуючи багатонаціональне середовище України.

С.О.Черепанова розглядає День Повноліття «як сучасну форму і нову якість соціалізації поколінь й суспільно-об'єднуючу національну ідею», водночас наголошує необхідність «світоглядно-ціннісного повороту владних структур та громадянського суспільства до *Людини*; системно-структурного упорядкування молодіжної, соціальної, власне гуманітарної політики на державному, суспільному, родинному рівні».

Вважаємо, що пропозиція доктора філософських наук С.О.Черепанової, започаткувати в Україні «День Повноліття у статусі державного», є актуальною, праксеологічно доцільною й заслуговує на підтримку наукового співтовариства.

Доктор філологічних наук
професор кафедри української філології і
методики навчання фахових дисциплін
Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К.Д.Ушинського»

С. В. Форманова

ВІДГУК

на проект доктора філософських наук С.О.Черепанової «Родове самопізнання: День Повноліття в Україні — статус державного?»»

Обговорено та затверджено на засіданні циклової комісії викладачів суспільних дисциплін Педагогічного коледжу Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 5 від 19 травня 2015 р.)

Обговорено та затверджено на засіданні Педагогічної ради Педагогічного коледжу Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 5 від 4 червня 2015 р.)

Сучасне українське суспільство характеризує системна трансформація усіх сфер буття. Людині, щоб стати особистістю, недостатньо біологічної спадковості, потрібна спадковість соціальна. Безперечно є актуальними проблеми історичної пам'яті, соціалізації поколінь, поглиблені знання минулого для осмислення майбутнього.

Пропозиція доктора філософських наук С.О.Черепанової започаткувати в Україні День Повноліття у статусі державного має ґрунтовне теоретичне й практичне підґрунтя, що засвідчує авторський досвід національного виховання на засадах родознавства (від 1992 року — до тепер), навчально-методичні розробки, навчальні посібники, наукові публікації.

В обговоренні зазначеної пропозиції взяли активну участь студенти Педагогічного коледжу, які започаткували родознавчі дослідження (III-IV курс, спеціальність «Початкова освіта»).

Студенти усвідомлюють важливість таких досліджень, пов'язують цінності роду з фаховою діяльністю, вимогами «Державного стандарту початкової загальної освіти».

Одноставну підтримку надання Дню Повноліття статусу державного засвідчили студенти третього курсу Курило Олена, Широн Олена (ШКВ-31), Тютіна Софія (староста ШКВ-32), Грущинська Олена (староста ШКВ-33), Галушко Оксана (староста ШКВ-34).

Привернув увагу виступ Корпало Христини (заступник старости, ШКВ-34). Вона зазначила: «Під час вивчення курсу «Історія української культури» цікаво було працювати над дослідженням свого роду. Нас надихнула на пошуково-дослідницьку діяльність авторська родознавча програма доктора філософських наук Черепанової Світлани Олександрівни. У нашій групі родознавчі пошуки започаткували всі студенти. Здійснення відповідних досліджень дає змогу усвідомити своє коріння, традиції, звичаї. Адже на нас, студентів, котрі опановують професію вчителя початкового навчання, покладено відповідальні завдання: прилучати покоління до духовних цінностей, культурної спадщини народу, виховувати свідомих громадян — патріотів України. Особливу увагу ми звернули на питання Повноліття в Україні (18 років за Конституцією). Досягаючи 18-ти років, молода людина стає повнолітньою, і повинна усвідомити власну відповідальність за свої дії та вчинки. Дехто може сказати, що Повноліття, свято особисте. Проте під час обговорення ми дійшли одноставної думки. Вся наша група ШКВ-34 підтримує пропозицію Черепанової Світлани Олександрівни. А саме: розглядати День Повноліття як «суспільно-об'єднуючу національну ідею, сучасну форму й нову якість соціалізації поколінь». Ми переконані: в Україні **День Повноліття має отримати статус державного**. Це свідчитиме про взаємну відповідальність за долю країни кожного з нас і влади, котру ми обираємо. Це єднатиме всіх українців, всі народи багатонаціонального середовища України у прагненні взаєморозуміння, толерантного сприйняття різних культурних традицій, не зважаючи на місце проживання, релігійні погляди тощо».

На підтримку пропозиції С.О.Черепанової висловились студенти IV курсу: Галицька Олеся, Бубела Оля, Семчишин Юлія (староста ШКВ-41); Галечка Ганна, Ємець Вероніка, Панчук Богданна (староста ШКВ-42); Данило Ірина (староста ШКВ-43), Боровик Наталя, Віхоть Іванна (ініціювала обговорення в цій групі), Гулько Наталя, Гумен Іванна, Канащук Єлизавета, Кожан Наталя, Копитко Васирина, Максимішин Іванна, Рубель Наталя, Чайковська Вікторія, Юнко Анна; Мончин Оксана (староста ШКВ-44) та ін.

Новим поколінням громадянам України вкрай необхідні світоглядні, ціннісні, духовні орієнтири, це потребує звернення до свого коріння, традицій культури.

Натомість і фахівцям важливо не тільки з'ясувати сутність етнонаціонального чинника, а й уміти утверджувати демократичну етнополітику на загальнодержавному рівні, в рамках правового поля допомогти людині в її сучасному проблемному бутті.

В українському суспільстві відбуваються докорінні зміни. На фоні зламу звичайних соціальних цінностей сьогодні непомірно зростає гедонізм та індивідуалізм, особливо серед молоді, що створює безпосередню загрозу інституту сім'ї, яка основана на шлюбі. Простежуються певна демократизація шлюбно-сімейних норм, терпимість з боку громадської думки до альтернативних стилів сімейного життя поступово зростає (укладення шлюбу за шлюбним договором, громадянський шлюб, так званий візитний шлюб тощо). Молодь, котра бере шлюб, менше підготовлена до сімейного життя морально й духовно, скорочується народжуваність дітей, зростає нуклеаризація, що впливає на виховання молоді; зростає недовгочасність шлюбу і нестабільність соціального інституту сім'ї, сімейна девіація (зловживання алкоголем і наркотиками, сімейне насильство). Такі зміни набувають глобального універсального характеру, пов'язані з руйнацією традиційних сімейних цінностей, форм сімейного життя, шлюбу.

Зважаючи на складність становища, в якому перебуває сучасна молода сім'я, проект «Родове самопізнання: День Повноліття в Україні — статус державного», дає змогу молодому поколінню розглянути історію й духовні вартості роду цілісним духовним утворенням. Осмислення історії роду, суспільно-історичної діяльності попередніх поколінь активізує творчу самореалізацію особистості, духовно-ціннісну й морально-етичну мотивацію діяльності, життєвого шляху.

Варто зазначити, автором вперше у вітчизняній суспільній науці вирізняє родове самопізнання як проблема філософії освіти.

Вважаємо, що пропозиція доктора філософських наук С.О.Черепанової започаткувати в Україні День Повноліття у статусі державного, розглядати День Повноліття як «*національну об'єднуючу ідею* та нову форму соціалізації поколінь» — є актуальною і доцільною, дійсно поєднує освіту-культуру-родину-державу, й заслуговує на всебічну підтримку фахівців педагогічної галузі.

В. о. директора Педагогічного коледжу
ЛНУ імені Івана Франка
кандидат історичних наук

О.І.Сурмач

Голова циклової комісії викладачів
суспільних дисциплін Педагогічного коледжу
ЛНУ ім. І.Франка

О.С.Івах

РЕЦЕНЗІЯ

на проект доктора філософських наук С. О. Черепанової «Родове самопізнання. День Повноліття в Україні — статус державного»

Запропонований проект, безперечно, актуальний. Автором розроблено теоретико-методологічне обґрунтування та навчально-методичне забезпечення

родознавчого підходу до проблем національного виховання студентів з позицій гуманітарно-культуротворчої філософії освіти.

Виокремлено методи генеалогічних досліджень — історичний, діалогічний, біографічний, інформаційний; аналіз та узагальнення зібраних даних; методи опитування, бесіда-інтерв'ю та ін.

Безперечний праксеологічний сенс родового самопізнання виявляє багатолітня авторська апробація від 1992 року (родознавчі пошуки започатковано у Дрогобицькому державному педагогічному університеті) — дотепер, у вищій школі різних рівнів акредитації та фахової спеціалізації (педагогічна, військова журналістика, медична, економічна, технічна).

Характерно, що учасники родознавчих досліджень повсюдно зазначають доцільність державного статусу Дня Повноліття в Україні.

Згідно з авторським трактуванням, «родове самопізнання дає змогу розглянути історію, духовні цінності роду цілісним утворенням, а духовний діалог поколінь — ціннісним орієнтиром національного буття».

Нашу думку, пропозиція доктора філософських наук С.О.Черепанової «День Повноліття в Україні — статус державного» є суспільно значущою за потенціалом соціалізації поколінь, інтерсуб'єктивності міжнаціональної та міжкультурної комунікації, й заслуговує на усебічну підтримку громадянського суспільства, влади, управлінських освітніх структур, педагогів, наукового співтовариства.

22 червня 2015 року

Кандидат філософських наук,
доцент кафедри історії філософії
Львівського національного університету
імені Івана Франка

Н.В.Кармишева

РЕЦЕНЗІЯ

на проект доктора філософських наук С. О. Черепанової «Родове самопізнання. День Повноліття в Україні — статус державного»

Розвиток України як сучасної демократичної держави вимагає нових форм соціалізації поколінь, органічно пов'язаних з історичними традиціями народу, родини. Стратегічні інтереси нашої держави вимагають вироблення державної ідеології та загальних принципів цілеспрямованої виховної роботи з молодим поколінням, котра є однією з головних складових подолання духовно-моральної та соціально-економічної кризи. Цей процес передбачає активізацію громадянського та патріотичного виховання молодого громадянина, формування його як людини соціальної.

Досягнення повноліття — це важливий момент в становленні людини, новий громадянський статус представників молодого покоління. Саме тому надання Дню Повноліття статусу державного має важливе значення для формування громадянського суспільства в Україні.

Запропонований доктором філософських наук С.О.Черепановою проект спрямований на реалізацію цього важливого завдання. Він передбачає поєднання теоретико-дослідницьких та соціально-практичних завдань державної молодіжної політики, гармонізацію освітніх та виховних аспектів скоординованої діяльності відповідних державних структур, суспільних організацій, навчальних закладів, родини.

Проект спрямований на формування національної та громадянської ідентичності, громадянське та патріотичне виховання молодого покоління. Разом з тим, він передбачає ґрунтовне освоєння традицій національної культури, зокрема сімейних традицій. В умовах кризи духовно-моральних цінностей цей аспект виховної роботи з молоддю набирає особливого значення.

Значна увага в проекті приділяється проблемі формування моральної культури особистості, вибору нею позитивних духовно-ціннісних орієнтирів, усвідомлення відповідальності за власну долю та долю Батьківщини.

Філософсько-теоретична основа проекту та змістове наповнення органічно поєднуються з наміченими практичними заходами по його реалізації. Проект включає нормативно-правове забезпечення реалізації завдань молодіжної політики; розробку відповідних начальних програм та методик по організації і проведенню Дня Повноліття; його інформаційне забезпечення. Накопичений автором досвід з широкого залучення педагогів, студентів, громадських організацій до апробації проекту свідчить про його відповідне кадрове забезпечення.

Враховуючи вищесказане, вважаємо, що реалізація проекту доктора філософських наук С.О.Черепанової «Родове самопізнання: День Повноліття в Україні — статус державного» є актуальним завданням як в сфері формування в Україні громадянського суспільства, так і в сфері молодіжної політики нашої держави.

Рецензія обговорена та затверджена на засіданні кафедри теорії та історії культури Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 9 від 25 червня 2015 року).

В.о. завідувача кафедри теорії та історії культури

Львівського національного університету імені Івана Франка

кандидат філософських наук, доцент

О.Б.Сінькевич

РЕЦЕНЗІЯ

на проект доктора філософських наук С. О. Черепанової «Родове самопізнання. День Повноліття в Україні — статус державного»

Актуальність проекту, запропонованого доктором філософських наук Світланою Черепановою не викликає сумнівів. Дійсно, в історії сучасної України — 25 років незалежності! Проте яких успіхів досягла за ці роки державна сімейна політика в Україні, в якому стані знаходиться інститут української родини? Ці питання досліджуються в багатьох наукових публікаціях, виявляючи тривогу і

стурбованість відсутністю послідовної сімейної політики й з причини того, що українська сім'я віддана на відкуп хаотичним процесам самоорганізації.

Роки радянської влади викоринили в українцях шанобливе ставлення до свого родоводу, історії конкретної української родини. Родовід багатьох українських сімей радше охоплює третє покоління, а хто є і чим займалися наші предки в четвертому, п'ятому і наступних поколіннях, українці, на жаль, не знають. Це неприпустимо, адже патріотизм виховується саме на родовому самопізнанні, на осмисленні досягнень, втрат, суперечностей, властивих для країни й родини.

Дослідження Світлани Черепанової актуалізує родознавчий потенціал філософії освіти. Проект спрямований на «...онтологічну персоніфікацію суб'єкта культури через універсальну цілісність роду, духовний діалог поколінь. Відтак враховано об'єктивні тенденції інтеркультурної гармонізації багатонаціонального середовища нашої країни» — як зазначає автор.

Ідея започаткувати День Повноліття в Україні у статусі державного обґрунтована С. Черепановою у навчальних виданнях, наукових публікаціях, під час виступів на наукових конференціях різного рівня (Міжнародні, всеукраїнські тощо). Особливо варто відзначити популярні в Україні і не тільки навчальні посібники: «Родовід — духовний діалог поколінь» (1998), «Філософія родознавства» (2007, 2008) та ін.

Пропозиція Світлани Черепанової уможливити День Повноліття в Україні на рівні загальнодержавного — містить праксеологічну складову національної самоідентифікації. У багатьох країнах світу це свято в тому чи іншому форматі існує і святкується. Тому повноліття дитини має розглядатися не лише святом конкретної сім'ї, а й святом загальнодержавного масштабу. «День Повноліття в Україні має бути урочистим прилученням до духовної спадщини народу за участі відповідних державних структур влади, суспільних установ, навчальних закладів, родини. Такі урочистості сприятимуть усвідомленню молодими людьми відповідальності за власну дорогу життя» — ця думка С. Черепанової знайде відгук у серці кожного українця, патріота своєї батьківщини.

Ми всебічно підтримуємо проект Світлани Черепанової «Родове самопізнання. День Повноліття в Україні — статус державного». На наше переконання, пропонується ідея покликана визначати пріоритети національного виховання, державної сімейної політики України. Українська родина — це не лише основа, а й майбутнє української державності. Тому проект, спрямований на зміцнення української родини, на повернення її історії, традицій і різноманітності (кореневища), вимагає підтримки всієї української громадськості й влади.

7 липня 2015 р.

доктор філософських наук, професор,
Заслужений працівник освіти України,
професор кафедри філософії Переяслав-Хмельницького державного
педагогічного університету імені Григорія Сковороди Олег Базалук

Резюме

*...Рід відходить і рід приходить, а земля зостається навек...
Книга Екклесіаст*

Пропозицію надання державного статусу Дня Повноліття зумовлює багатолітній авторський досвід національного виховання студентів на засадах родознавства (від 1992 р. — до тепер). Родове самопізнання дає змогу осмислити історію й духовні вартості роду цілісним духовним утворенням, а відтак людино-і культуротворчий потенціал філософії освіти.

Духовний діалог поколінь постає ціннісним орієнтиром національного буття. Осмислення історії роду, суспільно-історичної діяльності попередніх поколінь активізує творчу самореалізацію особистості, духовно-ціннісну й морально-етичну мотивацію діяльності, життєвого шляху. Через культурні форми духовності людина опановує буття в його світоглядно-ціннісному, інтерсуб'єктивному, екзистенціальному сенсі.

Світоглядно-ціннісний вимір духовності, простору і часу, нелінійність культурного процесу методологічно вагомий для родознавства як міжпоколінного духовного діалогу, коли для нащадків — предки онтологічно є суб'єктами споріднення.

Родознавча рефлексія виявляє духовно-ціннісний смисл системи «родина-нація-світ». Відповідно життєвий світ культури постає як свій, людський, освоєний і духовно збагачений людиною задля самої себе, предків та нащадків, де міра людського засвідчує духовність міжпоколінної комунікації.

Український філософ Григорій Сковорода зазначив: *«тілесним не нап'ється дух»*. Віддаючи належне духовним здобуткам інших народів, він обстоював розвиток освіти рідною мовою, пізнання традицій національної культури, що зберігають пам'ять народу про власну *«криницю чисту»*.

У духовному відродженні України особливе соціокультурне значення має встановлення наукової достовірності історичної й культурної місії у Франції Анни Ярославни (донька князя Ярослава Мудрого, дружина французького короля Генріха I).

Як відомо, Анна Ярославна заснувала монастир і церкву св. Вікентія у Санлісі, поблизу Парижа. Дотепер збереглися грамота-хартія (1060 р.) Анни Ярославни про заснування монастиря і споруджена у романському стилі каплиця. Неподалік від входу до каплиці розміщено скульптуру Анни на повний зріст: вона зображена з короною на голові, в одній руці тримає королівський скіпетр, у другій — модель церкви. На постаменті донедавна був напис:

«Анна руська, королева французька, засновниця храму в 1060 р.»

Унаслідок плідної співпраці українських та французьких дослідників, за підтримки відповідних державних установ обох країн й активної участі нащадка Анни Ярославни — графа Генріха VII Паризького, *напис змінено:*

«Анна Київська — королева Франції».

Саме цей напис чітко вказує на країну походження нашої видатної співвітчизниці.

Глибокою духовністю просякнуті слова *рід — родина — народ — Україна*. Дослідження родоvodu, генеалогічні схеми, родинний літопис, традиції й державний статус Повноліття активізують історичну та родову пам'ять, поєднують минуле й майбутнє, наповнюючи духовно-ціннісним смислом особистісне буття.

References

Ініційовані авторські проекти Навчальні видання з грифом МОН України / за ред. С. О. Черепанової

- Черепанова, 1994 — Українська культура: історія і сучасність: навч. посіб. ; [за ред. Черепанової С.О.]. — Львів: Світ, 1994. — 456 с. Л. *Затверджено Міністерством освіти України як навчальний посібник для студентів університетів і педагогічних інститутів*
- Черепанова, 1994 — Лекції з історії світової та вітчизняної культури: навч. вид. ; [за заг.ред. Яргися А.В., Шендрика С.М., Черепанової С.О.]. — Львів: Світ, 1994. — 496 с. *Затверджено Міністерством освіти України як навчальний посібник для студентів університетів і педагогічних інститутів*
- Черепанова, 2001 — Черепанова С.О. Проблема людини в українському мистецтві: навч. посіб. /Світлана Черепанова — Львів: Світ, 2001. — 296 с.: Л. *Рекомендовано Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів (лист 22.03.2002 № 14/18.2-314)*
- Черепанова, 2003 — Черепанова С.О. Українська та зарубіжна культура: програма для студентів гуманітарних факультетів педагогічних навчальних закладів. — Наук.-метод. Центр: Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка; Інститут вищої освіти АПН України, 2003. — 52 с. *Рекомендовано Міністерством освіти і науки України як програму для студентів гуманітарних факультетів педагогічних навчальних закладів (лист 22.03.2002 № 14/18.2-611)*
- Черепанова, 2003 — Крвавич Д.П., Овсійчук. В.А., Черепанова С.О. Українське мистецтво: навч. посіб.: У 3 ч. ; [передмова проф. В.Скотного; заг. ред., худож. оформ. С.О.Черепанової]. — Ч.1. — Львів: Світ, 2003. — 256 с. + 16 вкл. Л.
- Черепанова, 2004 — Крвавич Д.П., Овсійчук. В.А., Черепанова С.О. Українське мистецтво: навч. посіб.: У 3 ч. ; [передмова проф. С.Павлюка; заг. ред., худож. оформ. С.О.Черепанової]. — Ч.2. — Львів: Світ, 2004. — 268 с. + 80 вкл. Л.
- Черепанова, 2004 — Крвавич Д.П., Овсійчук. В.А., Черепанова С.О. Українське мистецтво: навч. посіб.: У 3 ч.; [заг. ред., худож. оформ. С.О.Черепанової]. — Ч.3. — Львів: Світ, 2005. — 268 с. + 80 вкл. Л. *Рекомендовано Міністерством освіти і науки України (лист № 14 /18.2- 289 від 07.02.2002)*

Родознавчий проект

Черепанова, 1998 — Черепанова С.О. Родовід — духовний діалог поколінь: метод. реком. для студ. вищих закладів освіти /Світлана Черепанова / Інсти-

- тут педагогіки і психології професійної освіти АПН України; Львів. наук.-практ. центр. — Львів: Каменярь, 1998. — 150 с.
- Czerepanowa, 1998 — Czerepanowa S. Aspekt filozoficzno-pedagogiczny rodzinnego wychowania studentów w warunkach współczesnych (Doświadczenie badania rodowodu) /S. Czerepanowa // Pedagogika opiekuńcza wobec współczesnej orientacji filozoficznej i praktyki pedagogicznej. — Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Rzeszowie. — Rzeszów, 1998. -Т.2. — S. 39 — 43.
- Czerepanowa, 1999 — Czerepanowa S. Metody dialogu kultur w kształceniu pedagogów w szkole wyższej (na przykładzie historii kultury ukraińskiej /S.Czerepanowa // Możliwości i bariery reform edukacyjnych na poziomie wyższym ; [pod red. Mariana Ochmańskiego]. — Wydawnictwo Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej. — Lublin, 1999. — S. 255–261.
- Діалог культур: Україна в звичаях і традиціях: Родознавство: наук.-метод. зб.; [автор наук.проекта С.О.Черепанова; передмова проф. В.Г.Скотного]. — Дрогобич: Коло, 2003. — Вип. 1. — 192 с.
- Черепанова, 2007, 2008 — Черепанова С.О. Філософія родознавства: навч. посіб. ; [передмова проф. В.Скотного] /Світлана Черепанова — Київ: Т-во «Знання», КОО. 2007, 2008. — 460 с.

Презентація

- Черепанова С.О. **Родове самопізнання. День Повноліття в Україні — статус державного? (Проект)** /С.О.Черепанова // ПРОГРАМА всеукраїнського семінару викладачів, студентів, аспірантів та молодих учених. 17 квітня 2014 р. /МОН України, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського», Рада молодих учених та спеціалістів. — Одеса, 2014. — С. 6 — 22.

А також

- Черепанова, 2006 — Черепанова С. Філософія освіти: програма для студентів педагогічних навчальних закладів різних рівнів акредитації, слухачів факультетів післядипломної освіти (укр., англ., рос. мовами) /Світлана Черепанова. — Львів; Дрогобич: Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, 2006. — 36 с.
- Черепанова, 2007 — Філософія освіти і педагогіка: цінності культури. Комунікативний етикет: Україна. Великобританія. Німеччина. Франція. Іспанія: навч. посіб. ; [за ред. Черепанової С.О.]. — Львів: ТЗОВ «Простір М», 2007. — 392 с. **Вміщено текст екскурсії** Черепанова С. Діалоги про мистецтво та освіту: Україна — Великобританія. Оксана (Педколедж ЛНУ) — Ендрю (Оксфорд). — С.293 — 309.

Монографія

- Черепанова, 2011 — Черепанова С.О. Філософія освіти. Світоглядно-гуманітарний вимір: людина — наука — культура — мистецтво — стиль мислення: монографія / Світлана Черепанова. — Львів: Світ, 2011. — 408 с.

Окремі статті у фахових збірниках наукових праць

- Черепанова, 2001 — Черепанова С.О. Людина культури у творчому синтезі філософії освіти та мистецтва: перспективи XXI століття /Світлана Черепанова // Гуманітарні науки. — 2001. — № 1. — С. 34-52.
- Черепанова, 2002 — Черепанова С. Архетип софійності світу в давньоруській культурі /Світлана Черепанова // Вісник Львівського університету. Серія мистецтвознавство. — 2002. — Вип. 2. — С. 173–185.
- Черепанова, 2002 — Черепанова С. Стиль мислення як концептуалізація буття /Світлана Черепанова // Вища освіта України. — 2002. — № 3. — С. 25-30.
- Черепанова, 2007 — Черепанова С.О. Комунікативний поворот у філософії: екзистенціально-ціннісні аспекти людського буття /Світлана Черепанова // Філософські пошуки. — Львів; Одеса: Cogito — Центр Європи, 2007. — Вип. XXIV. — С.7-16.
- Черепанова, 2009 — Черепанова С. Філософія освіти в онтологічному вимірі: цілісність буття людини та буття культури /Світлана Черепанова // Філософія освіти. — 2009. — №1 — 2(8). — С. 126-142.
- Черепанова, 2010 — Черепанова С. Цілепокладання філософії освіти: становлення суб'єкта культури /Світлана Черепанова // Філософія освіти. — 2010. — №1–2 (9). — С. 194-209.
- Черепанова, 2010 — Черепанова С.О. Стратегія філософії освіти: гуманітарність, базисні концепти, загальні принципи /Світлана Черепанова // Вчені записки Таврійського національного ун-ту ім. В.І.Вернадського: наук. журн. — Серія: Філософія. Культурологія. Політологія. Соціологія. — Сімферополь, Таврійський національний ун-т ім. В.І.Вернадського, 2010. — Т. 23 (62). — №4. — С. 235-247.
- Черепанова, 2011 — Черепанова С.О. Філософія освіти: ідея цілісності людини і модальність можливого /Світлана Черепанова // Вчені записки Таврійського національного ун-ту ім. В.І. Вернадського: наук. журн. — Серія: Філософія. Культурологія. Політологія. Соціологія. — Сімферополь, Таврійський національний ун-т ім. В.І.Вернадського, 2011. — Т.24(63). — №3-4. — С. 45-53.
- Черепанова, 2011 — Черепанова С.О. Філософія освіти: західне та східне мислення в координатах культури /Світлана Черепанова //Філософія освіти. — 2011. — № 1-2 (10).— С.188-209.
- Черепанова, 2012 — Черепанова С.О. Художній потенціал філософії освіти: знаково-символічна специфіка мистецтва /Світлана Черепанова //Філософія освіти. — 2012. — № 1-2 (11). — С.238-259.
- Черепанова, 2013 — Черепанова С.О. Філософія освіти і феномен культуротворчості: методологічні основи дослідження /Світлана Черепанова //Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І.Вернадського. Науковий журнал. Серія «Філософія. Культурологія. Політологія. Соціологія». — Сімферополь, Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського. — 2013. — Том 24 (65). — №1-2. — С.213-220
- Черепанова, 2013 — Черепанова С.О. Крос-культурні рефлексії філософії освіти і нова раціональність /Світлана Черепанова //«Перспективи». Соціально-

- політичний журнал. Філософія, політологія, соціологія. — Держ. заклад «Південноукраїнський нац. пед. ун-т ім. К.Д.Ушинського». — Одеса, 2013. — № 2(56). — С.127-132.
- Черепанова, 2013 — Черепанова С.О. Філософія освіти: духовність родового самопізнання /Світлана Черепанова // Вісник ХНПУ ім. Г.С.Сковороди «Філософія». — Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С.Сковороди. — Харків.: ХНПУ, 2013. — Вип. 41. — Ч.І. — С.300-313.
- Черепанова, 2014 — Черепанова С.О. Суперечності філософії освіти у координатах наукового мислення /Світлана Черепанова // Вчені записки Таврійського нац. ун-ту ім. В.І.Вернадського. Науковий журнал. Серія «Філософія. Культурологія. Політологія. Соціологія». — Сімферополь, Таврійський нац. ун-т ім. В.І.Вернадського, 2014. — Том 27 (66). — №. 1-2 — С. 77-84.
- Черепанова, 2014 — Черепанова С.О. Філософія освіти: проблема перекладу і пізнавальний досвід суб'єкта культури /Світлана Черепанова // «Перспективи». Соціально-політичний журнал. Філософія, політологія, соціологія. — Держ. заклад «Південноукраїнський нац. пед. ун-т ім. К.Д.Ушинського». — Одеса, 2014. — № 1(59). — С.121-126.

References

Copyright initiated projects

Educational editions labeled with Ministry of Education and Science of Ukraine / ed. S. O. Cherepanova

- Ukrainian Culture: History and Modernity: study guide ; [Cherepanova S.O. (ed.)]. — Lviv: Svit, 1994 — 456 p. *Approved by the Ministry of Education of Ukraine as a study guide for university and educational institutions students*
- Lectures on the history of world and national culture: study guide, [Eds. Yartys A.V., Shendryk S.M., Cherepanova S. O.]. --Lviv: World, 1994 — 496 p. *Approved by the Ministry of Education of Ukraine as a study guide for university and educational institutions students*
- Cherepanova S.O. The problem of man in Ukrainian art: study guide. — Lviv: World, 2001 — 296 p. *Recommended by the Ministry of Education and Science of Ukraine as a textbook for university students (letter of 22.03.2002 № 14 / 18.2-314)*
- Cherepanova S.O. Ukrainian and foreign culture: a program for students of humanities faculties of teacher training institutions. — Scientific-method. center: Ivan Franko State Pedagogical University of Drohobych, Institute of Higher Education of Ukraine, 2003. — 52 p. *Recommended by the Ministry of Education and Science of Ukraine as a program for students of the humanities faculties of teacher training institutions (letter of 22.03.2002 № 14 / 18.2-611)* Krvavych D.P., Ovsyichuk V.A., Cherepanova S.O. Ukrainian art: study guide: In 3 parts; [foreword by prof. V. Skotnyi; S.O.Cherepanova (ed.)]. — Part 1. — Lviv: World, 2003. — 256 p. + 16 illustr.

- Krvavych D.P., Ovsyichuk V.A., Cherepanova S.O. Ukrainian art: study guide: in 3 parts; [foreword by prof. S.Pavlyuk; S.O.Cherepanova (ed.)]. — Part 2. — Lviv: World, 2004. — 268 p. +80 illustr.
- Krvavych D.P., Ovsyichuk V.A., Cherepanova S.O. Ukrainian art: study guide: in 3 parts; [S.O.Cherepanova (ed.)]. — Part 3. — Lviv: World, 2004. — 268 p. +80 illustr. *Recommended by the Ministry of Education and Science of Ukraine (letter No 14 /18.2- 289 of 07.02.2002)*

Family Study Project

- Cherepanova S.O. Pedigree — spiritual dialogue of generations : method. recom. for students of higher education institutions / Institute of Pedagogy and Psychology of Professional Education at Pedagogical Sciences Academy of Ukraine; Lviv scientific-pract. center. — Lviv: Kamenyar, 1998. — 150 p.
- Czerepanowa S. Aspekt filozoficzno-pedagogiczny rodzinnego wychowania studentów w warunkach współczesnych (Doświadczenie badania rodowodu) /S. Czerepanowa // Pedagogika opiekuńcza wobec współczesnej orientacji filozoficznej i praktyki pedagogicznej. — Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Rzeszowie. — Rzeszów, 1998. — T.2.— S. 39-43.
- Czerepanowa S. Metody dialogu kultur w kształceniu pedagogów w szkole wyższej (na przykładzie historii kultury ukraińskiej /S.Czerepanowa // *Możliwości i bariery reform edukacyjnych na poziomie wyższym* ; [pod red. Mariana Ochmańskiego]. — Wydawnictwo Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej. — Lublin, 1999. — S. 255-261.
- Dialogue of Cultures: Ukraine in the customs and traditions: Family Study : scientific-method. collection; [author of scientific project S.O.Cherepanova; foreword by prof. V.H.Skotnyi]. — Drohobych: Kolo, 2003. — Issue 1.— 192 p.
- Cherepanova S.O. Family Study Philosophy: study guide, [foreword by prof. V.Skotnyi]. — Kyiv, 2007, 2008. — 460 p.

Presentation

- Cherepanova S.O. Family Self-knowledge. The Day of Majority in Ukraine — state status? (Project) /S.O. Cherepanova// The Program of nationwide Ukrainian seminar of teachers, students, graduate students and young scientists. 17 April 2014 /MOE Ukraine, State Institution «Southern Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynskyy», The Council of young scientists and specialists. — Odesa, 2014. — S. 6-22.

And also

- Cherepanova Svitlana. Philosophy of Education: Programme for student of teacher training institutions at various levels of accreditation, students of Faculty of Continuing Education in Ukr., Eng., Rus.) — Lviv; Drohobych: Ivan Franko State Pedagogical University of Drohobych, 2006. — 36 p.
- Philosophy of Education and Pedagogics: the values of culture. Communication etiquette: Ukraine. Great Britain. Germany. France. Spain: training aid /after Cherepanova S.O. Lviv: Prostr Ltd, 2007. — 392 p. ***The Excursion Script***

is Included: Cherepanova S. Dialogues about Art and Education: Ukraine — Great Britain: Oksana (Pedagogical College of Lviv Ivan Franko National University) — Andrew (Oxford) / Translation Olena Hulyaihorodska. — P.309-324.

Monograph

Cherepanova S.O. Philosophy of Education. Outlooking-humanitarian dimension: a man-science-cultural-art-way of thinking: monograph / S.O. Cherepanova. — Lviv: Svit, 2011. — 408 p.

Some articles in professional collections of scientific works

Cherepanova S.O. Man of culture in a creative synthesis of education philosophy and art: Perspectives of XXI century./ S.O. Cherepanova // Humanities. — 2001. — № 1. — P. 34-52.

Cherepanova S. Sofia archetype of the world in the Old Russian Culture / S. Cherepanova // Bulletin of Lviv University. Series Art — 2002. — Issue 2. — P. 173-185.

Cherepanova S. Style of thinking as being conceptualization. / S. Cherepanova // Higher Education of Ukraine. — 2002. — № 3. — P. 25-30.

Cherepanova S.O. Communicative turn in Philosophy: existentially-values aspects of human being / S.O. Cherepanova // Philosophical Searches — Lviv; Odesa: Cogito — Center of Europe, 2007. — Issue XXIV — P. 716.

Cherepanova S. Philosophy of Education in Ontological Dimension: the Integrity of the Human Being and Culture's Being / S. Cherepanova // Philosophy of Education. — 2009. — №1-2 (8). — P. 126-142.

Cherepanova S. Targeting of Philosophy of Education: Becoming of the Subject of Culture / S. Cherepanova // Philosophy of Education. — 2010. — №1-2 (8). — P. 194-209.

Cherepanova S.O. The strategy of education philosophy: humanitarianism, basic concepts, general principles / S.O. Cherepanova // Proceedings of Taurida National University named after V.I. Vernadsky. Series: Philosophy. Culturology. Political sciences. Sociology. — Vol.23 (62). — 2010. — № 4. — P. 235-247.

Cherepanova S.O. Philosophy of Education: the idea of the integrity of a person and the modality of the possible / S.O. Cherepanova // Proceedings of Taurida National University named after V.I. Vernadsky. Series: Philosophy. Culturology. Political sciences. Sociology. — Vol. 24 (63). — 2011. — № 3-4. — P. 45-53.

Cherepanova S. Philosophy of Education: Western and Eastern Way of Thinking in Terms of Culture / S. Cherepanova // Philosophy of Education. — 2011. — №1-2 (10). — P. 188-209.

Cherepanova S. Artistic Potential of the Philosophy of Education: Sign and Symbolic Peculiarity of Art / S. Cherepanova // Philosophy of Education. — 2012. — №1-2 (11). — P. 238-259.

Cherepanova S.O. Philosophy of education and the phenomenon of cultural creativity: methodological backgrounds of investigation / S.O. Cherepanova // Proceedings of Taurida National University named after V.I. Vernadsky. Series: Philosophy. Culturology. Political sciences. Sociology. — Vol.24 (65). — 2013. — № 1-2. — P. 213 — 220.

- Cherepanova S.O. Cross-cultural reflections of the philosophy of education and new rationality / S. O. Cherepanova // «Perspectives». Socio-political journal. Philosophy, Political Science, Sociology. — State institution «South Ukrainian State Pedagogical University named after K.D. Ushinskiy». — Odesa, 2013. — №2(56). — P. 127-132.
- Cherepanova S.O. Philosophy of Education: mentality of ancestry self-knowledge / S. O. Cherepanova // Bulletin of G.S. Skovoroda National Pedagogical University of Kharkiv «Philosophy». — Kharkiv, 2013. — Issue 41 — Part I. — P. 300-313.
- Cherepanova S.O. Arguments of education philosophy in the concept of scientific thinking / S.O. Cherepanova // Proceedings of Taurida National University named after V.I. Vernadsky. Series: Philosophy. Culturology. Political sciences. Sociology. — Vol.27 (66). — 2014. — № 1-2. — P. 77-84.
- Cherepanova S.O. Philosophy of Education: Problem of translation and cognitive experience of subject of culture / S. O. Cherepanova // «Perspectives». Socio-political journal. Philosophy, Political Science, Sociology. — State institution «South Ukrainian State Pedagogical University named after K.D. Ushinskiy.» — Odesa, 2014. — №1(59). — P. 121-126.